13/11/2020

Γεννηθήτω φως: Πίστη και επιστήμη στο αναπάντεχο πλησίασμά τους…

/ Ενορίες

- Του Αρχιμ. Συμεών Βενετσιάνου

Είναι τώρα περισσότερο από 7 μήνες που η ανθρωπότητα ολόκληρη δοκιμάζεται σκληρά από τη γνωστή πανδημία. Προσπαθούμε να βαδίσουμε όλοι μαζί το δρόμο της αλληλεγγύης, της πρόληψης, της σύνεσης. Προσευχόμαστε για την ανάπαυση της ψυχής των θυμάτων αυτής της τραγωδίας και παράλληλα για την πλήρη αποκατάσταση της υγείας όσων συνανθρώπων μας ακόμη ταλαιπωρούνται. Ευγνωμονούμε εκείνους που με οποιονδήποτε τρόπο έδωσαν και δίνουν μάχες για την ανακούφιση των ασθενών. Με θέρμη πολλή προσευχόμαστε να φωτίσει ο Θεός τους επιστήμονες στην ανακάλυψη μεθόδων προστασίας από τον ιό αλλά και θεραπείας του.

Είναι τώρα περισσότερο από 7 μήνες που ανεβαίνουμε έναν ακόμη Γολγοθά. Σχεδόν καθημερινά η Εκκλησία, το Σώμα του Χριστού, πολεμείται. Την κατηγορούν αδίκως, συκοφαντούν τους Ιερείς, πολεμούν τα ιερά Μυστήρια, χλευάζουν τους πιστούς. Κύριος ο Θεός ας ελεήσει όλους μας, όπως επί του Σταυρού συγχώρεσε τους σταυρωτές Του!
Μία από τις πλέον άδικες και ανυπόστατες κατηγορίες έχει να κάνει με το πώς η Εκκλησία βλέπει την επιστήμη. Ορισμένοι είναι απολύτως σίγουροι (!) ότι δεν θέλουμε την επιστήμη, ότι προτιμούμε το σκοταδισμό, ότι προωθούμε την ημιμάθεια, ότι είμαστε έτοιμοι να στείλουμε στην πυρά τους επιστήμονες. Είναι όμως έτσι τα πράγματα; Δεν θα μείνουμε στην πολεμική. Με διάθεση ειλικρίνειας, υπευθυνότητα και απόπειρα μελέτης στα στοιχεία που η πίστη μας και η

εκκλησιαστική ιστορία μάς παραδίδουν, θα επιχειρήσουμε λίγες αναφορές. Για να καταδείξουμε ότι η Εκκλησία ευλογεί την επιστήμη, για τον πολύ απλό και απολύτως κατανοητό λόγο ότι, η επιστήμη είναι μία ακόμη μεγάλη δωρεά του Θεού προς την ανθρωπότητα. Ο Δημιουργός Θεός έπλασε τον άνθρωπο δίνοντάς του λογική, αυτεξούσιο, ελευθερία, τη δυνατότητα να μεγαλουργήσει. Είμαστε πλασμένοι «κατ' εικόνα Θεού», με όλα τα απροσμέτρητα που θεολογικά και υπαρξιακά αυτό σημαίνει.
Από τις αρχικές κιόλας στιγμές της δημιουργίας, στον παράδεισο, ο ίδιος ο Θεός παραχωρεί στον πρώτο άνθρωπο, τον Αδάμ, τη δυνατότητα της ιστορικά πρώτης επιστημονικής εργασίας: να δώσει εκείνος ονόματα σε όλα τα δημιουργήματα του Θεού, με τη διαβεβαίωση πως «όποιο όνομα έδινε ο Αδάμ σε κάθε ζωντανό δημιούργημα, αυτό θα ήταν το όνομά του». Και πράγματι «έδωσε ονόματα ο Αδάμ σε όλα τα κτήνη και σε όλα τα πετεινά του ουρανού και σε όλα τα ζώα του αγρού» (Γένεση, 2,19-20).

Στο παλαιοδιαθηκικό βιβλίο Σοφία Σειράχ με τη διαχρονική αξία, Ο περιηγητής συγγραφέας του αναφέρεται σαφέστατα στην ιατρική επιστήμη ως μία ακόμη μεγάλη ευεργεσία του Θεού προς τους ανθρώπους: «Ο ίδιος ο Θεός έδωσε στους ανθρώπους την ιατρική επιστήμη, και με αυτή δοξάζεται ο Θεός. Να προσφύγεις στον ιατρό, τον οποίο ο Θεός ανέδειξε. Μη τον απομακρύνεις από κοντά σου, έχεις την ανάγκη του. Πολλές φορές η θεραπεία της ασθένειας και η υγεία είναι στα χέρια των ιατρών. Τίμα τον γιατρό όπως του αρμόζει, έχοντας υπ' όψιν σου τις υπηρεσίες που σου παρέχει στις ανάγκες σου, άλλωστε ο Θεός τον έπλασε. Ο φαρμακοποιός (μυρεψός) με διάφορα βότανα από τη γη ετοιμάζει τα θεραπευτικά παρασκευάσματα, τα οποία ο φρόνιμος άνθρωπος καθόλου δεν τα αποστρέφεται. Με αυτά έρχεται η θεραπεία και η γαλήνη, από το φάρμακο, σε όλους τους ασθενείς της οικουμένης». Ενώ φυσικά δεν παραλείπει να υπογραμμίσει ότι τελικά «Από τον ύψιστο Θεό προέρχεται η θεραπεία, που δίδει ο ιατρός» (Σοφία Σειράχ, κεφάλαιο 38, στίχοι 1-13).

Ο ίδιος ο Ιησούς χρησιμοποιεί τα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής Του (π.χ. το πλοιάριο του Πέτρου) και τα αναφέρει στις παραβολές Του (πανδοχείο, φράχτης, δακτυλίδι, δηνάρια, δίχτυ κλπ). Επίσης αναγνωρίζει και σέβεται τους φορείς υγειονομικής πιστοποίησης της εποχής Του. Όταν θεραπεύει τους δέκα λεπρούς, τους δίνει την εντολή «πορευθέντες επιδείξατε εαυτούς τους ιερεύσι» (Λουκ. 17, 14), δηλ. «Πηγαίνετε να σας εξετάσουν οι ιερείς». Σύμφωνα με τον ισχύοντα τότε νόμο οι ιερείς ήσαν υπεύθυνοι να διακριβώσουν την ίαση των ασθενών. Ο Χριστός λαμβάνει την απαραίτητη πρόνοια να τηρηθεί το γράμμα του νόμου για να μπορούν να επιστρέψουν οι θαυματουργικώς ιαθέντες λεπροί στις κατοικίες των.

Ο των εθνών απόστολος Παύλος, στην Ταρσό, κέντρο ελληνικής παιδείας και στωικής φιλοσοφίας, διδάχθηκε τα ελληνικά και γνώρισε την κλασσική σκέψη. Γι’ αυτό και όταν μιλάει στους Αθηναίους γνωρίζει πώς να τους προσεγγίσει, με φρασεολογία οικεία σ’ αυτούς.

Σχεδόν δεν υπάρχει τομέας της επιστήμης και της τέχνης που το πνεύμα του Ευαγγελίου να μην διαπότισε ευεργετικά 2000 χρόνια τώρα: δίκαιο, μουσική, λογοτεχνία (ποίηση και πεζογραφία), αρχιτεκτονική, μηχανική, ζωγραφική, γλυπτική, ρητορική, φιλοσοφία, αργυροχρυσοχοΐα, υαλουργία, υφαντική και τόσα άλλα.
Και φυσικά απολύτως καθοριστικά στον προβληματισμό μας δεν μπορεί παρά να είναι η σκέψη και το παράδειγμα των Πατέρων της Εκκλησίας μας. Μεγάλοι Άγιοι, κυριολεκτικώς καθηγητές της άσκησης, ανεδείχθησαν τόσον ολιγογράμματοι Μοναχοί όσον και πανεπιστήμονες Ιεράρχες, τους οποίους οι πιστοί εξίσου τιμούν, αφού όλοι αποτελούν φωτεινά ορόσημα στην πνευματική πορεία μας.
Ας σταχυολογήσουμε πολύ ενδεικτικά μερικά παραδείγματα, αρχίζοντας φυσικά με τους Τρεις οικουμενικούς Πατέρες και Διδασκάλους Βασίλειο, Γρηγόριο και Ιωάννη Χρυσόστομο, τους προστάτες των Γραμμάτων και της Παιδείας. Είχαν σπουδάσει θεολογία, φιλοσοφία, ρητορική, ο Βασίλειος επιπλέον ήταν γνώστης της ιατρικής και της αστρονομίας. Οι Τρεις Ιεράρχες συνδύασαν, ο καθένας στη ζωή του, τη γνώση με το ασκητικό ήθος, κήρυξαν την παιδεία που δεν αποχωρίζεται την αρετή. Για εκείνους η παιδεία «μετάληψις αγιότητός έστι».

Με ανοιχτούς πνευματικούς ορίζοντες, τονίζουν κατ’ επανάληψιν την αξία της αρχαίας ελληνικής παιδείας. Προτρέπουν τους χριστιανούς νέους να σπουδάσουν πρώτα στα δημόσια ειδωλολατρικά σχολεία για ν’ αποκτήσουν κριτική σκέψη και ευρύτητα γνώσεων. Θεωρούν τη μελέτη της κλασσικής παιδείας ως το προπαρασκευαστικό στάδιο για την κατανόηση των υψηλοτέρων εννοιών της κατά Θεόν φιλοσοφίας. Οραματίσθηκαν μία παιδεία που μεταμορφώνει και δεν παραμορφώνει τον άνθρωπο. Οι προτάσεις τους παραμένουν αφάνταστα πρωτο πορικές ακόμη και για την εποχή μας.
Δεν είναι λίγοι οι επιστήμονες που θεωρούν τον Άγιο Γρηγόριο επίσκοπο Νύσσης (έζησε τον 4ο αιώνα) εισηγητή της θεωρίας της Μεγάλης Έκρηξης (Big Bang), αφού στο έργο του «Περί κατασκευής του ανθρώπου» ορίζει την αρχή του κόσμου στην «πρώτη του Θεού περί την κτίσιν ορμή», με κάποια «σπερματική δύναμη» που επέφερε «την του παντός γένεσιν». Παρόμοιες απόψεις εκφράζει και ο Μέγας Βασίλειος «Εις την Εξαήμερον». Στις αρχές του 9ου αι. Ο σλάβος ηγεμόνας της Μοραβίας Ρατισλάβος ζήτησε από τον αυτοκράτορα του Βυζαντίου Μιχαήλ Γ’ ιεραποστόλους για να διδάξουν στο λαό τη χριστιανική πίστη. Ο πατριάρχης

Φώτιος ανέθεσε τη σημαντική αυτή αποστολή σε δυο αδελφούς από τη Θεσσαλονίκη, τον Κύριλλο και τον Μεθόδιο.
Ο Κύριλλος είχε σπουδάσει αριθμητική και γεωμετρία, φιλολογία, διαλεκτική, φιλοσοφία, μουσική, ρητορική και αστρονομία. Ιδιαίτερη επίδοση είχε στη γλωσσομάθεια. Είχε εργασθεί ως καθηγητής φιλοσοφίας και βιβλιοθηκάριος. Ο Μεθόδιος είχε σπουδάσει διοίκηση και οικονομία κι είχε υπηρετήσει σε διοικητικές και στρατιωτικές θέσεις της αυτοκρατορίας.
Πρώτη τους μέριμνα η ενδελεχής εκπαίδευση των κατοίκων στις αγροτικές εργασίες και η δημιουργία σχολείων. Ο Κύριλλος προχωρά στη δημιουργία γραφής στη γλώσσα των Μοραβών. Μετά από μελέτες φτιάχνει το γλαγολιτικό αλφάβητο, το οποίο αργότερα θα ονομασθεί κυριλλικό. Το έργο των δύο αδελφών και Αγίων, έμελε να επηρεάσει βαθύτατα την πολιτιστική ανάπτυξη όλων των Σλάβων.

Σε καιρούς δίσεκτους για το έθνος μας, κρατώντας ακοίμητο το καντήλι της στοιχειώδους έστω παιδείας, που θα κρατήσει ζωντανή την πίστη και την εθνική ταυτότητα, πόσοι Κληρικοί ανεδείχθησαν, όχι τυπικά αλλά ουσιαστικά «Διδάσκαλοι του Γένους», συμβάλλοντας αποφασιστικά στον νεοελληνικό διαφωτισμό, όπως ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, ο Άνθιμος Γαζής, ο Ευγένιος Βούλγαρης, ο Νικηφόρος Θεοτόκης, ο Μακάριος Νοταράς, ο Χρύσανθος Νοταράς, ο Άγιος Νικό δημος Αγιορείτης, ο Κωνσταντίνος Οικονόμος, ο Μεθόδιος Ανθρακίτης, ο Βενιαμίν εκ Λέσβου.
Ο Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις (17ος αι.) ίδρυσε το πρώτο ελλη νικό τυπογραφείο στην Κωνσταντινούπολη -λειτούργησε δυστυχώς για ένα μόνο χρόνο! Πριν την πατριαρχία του, είχε ιδρύσει σχολεία, ακαδημίες και τυπογραφεία στην Πολωνία, τη Λιθουανία και την Ουκρανία.
Ο μαρτυρικός Πατριάρχης Γρηγόριος Ε’ φρόντισε για την ίδρυση σχολείων, τη συγγραφή διδακτικών βιβλίων, την ενίσχυση δασκάλων και μαθητών, τη δημιουργία ξενώνων για άπορους μαθητές, την ενίσχυση των νοσοκομείων, ενώ επανίδρυσε το πατριαρχικό τυπογραφείο.
Στον 20ο αιώνα, μεταξύ άλλων πολλών, λάμπει και το παράδειγμα του Αγίου Λουκά αρχιεπισκόπου Συμφερουπόλεως και Κριμαίας. Ως χειρουργός εργαζόταν αδιάκοπα όλη τη διάρκεια της ημέρας, βαθιά προσηλωμένος στο όραμά του: να σώζει ανελλιπώς ολοένα και περισσότερες ζωές.

Ως ερευνητής και Καθηγητής άφησε ένα πρωτοποριακό επιστημονικό έργο, ιδιαίτερα στον τομέα της αναισθησίας. Για την βαθειά χριστιανική του πίστη υπέστη φοβερά μαρτύρια, φυλακίσεις, εξορίες και διωγμούς. Παρ’ όλ’ αυτά, το 1946 τιμήθηκε με το Βραβείο Στάλιν, την κορυφαία διάκριση της χώρας, για όλες τις επιστημονικές δημοσιεύσεις του. Ο ίδιος απείχε από την απονομή -αντίδραση αδιανόητη για εκείνη την εποχή χαρίζοντας το χρηματικό ποσό από το βραβείο

Στάλιν στους πτωχούς.
Ας θυμηθούμε ακόμη, πολύ επιγραμματικά, τον Ευαγγελιστή Λουκά, ιατρό, ζωγράφο και πρώτο αγιογράφο, τον Άγιο Διονύσιο τον Αρεοπαγίτη, τους ιατρούς Αγίους Αναργύρους, που θεράπευαν αλλά και θαυματουργούσαν, τη μεγάλη μαθηματικό του 3ου αιώνα Αγία Αικατερίνη, την ποιήτρια και υμνογράφο Οσία Κασσιανή, τον διευθυντή της Ριζαρείου σχολής και πολυγραφότατο Άγιο Νεκτάριο επίσκοπο Πενταπόλεως και πόσους άλλους.

Η Εκκλησία αγιάζει το έργο των επιστημόνων και όλα τα όμορφα έργα των ανθρώπων. Ο Ιερέας καλείται να τελέσει τον Αγιασμό για την απαρχή των εργασιών «παντός ιδιωτικού και κοινωφελούς έργου», για την έναρξη των σχολείων, για τους πρώτους καρπούς της γης, για τη θεμελίωση και τα εγκαίνια οίκων, πλοίων, καταστημάτων, νοσοκομείων, αρδευτικών έργων, νέου οχήματος κ.ά.

Με γνώμονα τα ανωτέρω, και πολλά περισσότερα φυσικά, θα ισχυρισθούμε ότι η όποια αντίθεση ή και σύγκρουση πίστεως και επιστήμης ούτε αυτονόητη είναι ούτε επιθυμητή. Όπως πολύ σωστά έχει επισημανθεί, «έργο της επιστήμης είναι η γνώση της δημιουργίας, έργο όμως της πίστης είναι η γνώση του Δημιουργού. **Οι επιστήμες ασχολούνται με το πώς, η θεολογία με το Ποιος». Πρόκειται συνεπώς για ψευδο-πρόβλημα, καθώς και η Ορθοδοξία στην αυθεντική της έκφραση και βίωση είναι επιστήμη. Είναι, μάλιστα, η επιστήμη των επιστημών**.

Βέβαια, στην ιστορική διαδρομή των 20 αιώνων, παρουσιάσθηκαν προστριβές, εντάσεις, υπερβολές. Είναι δυστυχώς η ανθρώπινη φύση τέτοια. Δεν επικροτούμε την προσπάθεια υπέρβασης των ορίων που ο καθένας μας έχει. Αλλά έφταιγαν πάντοτε οι άνθρωποι της Εκκλησίας και ποτέ οι άνθρωποι της επιστήμης;
Ο διάλογος θα είναι πάντοτε η ευλογημένη καταφυγή, η διάθεση να ακούσω το διαφορετικό, χωρίς την απαίτηση και να το αποδεχθώ. Με αμοιβαίο σεβασμό στις προσπάθειες, την παιδεία και τις απόψεις όλων εκείνων που συνάντησαν τον Θεό και όλων εκείνων που ακόμα Τον αναζητούν, μπορούμε να διαλεχθούμε στη βάση του πολιτισμού, των ανθρώπινων αξιών, και κυρίως της παραδοχής ότι η διαφωνία δεν σημαίνει οπωσδήποτε τη σύγκρουση, η αντίθεση δεν συνεπάγεται οπωσδήποτε την έχθρα. Τότε είναι που η δημιουργική προσταγή του Θεού γίνεται πραγματικότητα, τότε είναι που όλα και όλοι γίνονται φως!

Για άλλη μια φορά: Η πίστη μας γνωρίζει τον Θεό, η επιστήμη μάς γνωρίζει τον κόσμο του Θεού. Το πιο λαμπρό δημιούργημα του Θεού, ο άνθρωπος, στέκεται τολμηρός στο μεθόριο κτιστού και ακτίστου συμμετέχοντας και στις δύο πραγματικότητες, οδηγώντας την κτίση προς την τελειότητα, τον εαυτό του προς

την αιωνιότητα. Η εμπειρία και η γνώση είναι τα δύο κουπιά που μας οδηγούν στην περιπέτεια της ζωής και την ασφάλεια του εύδιου λιμένα, την υπαρξιακή ολοκλήρωση.

«Γνώσεσθε την αλήθειαν, και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς» (Ιωαν. 8,32), προτρέπει ο Κύριος σε όλους μας. Για εμάς, το ερώτημα δεν είναι «τι είναι η αλήθεια;» αλλά «ποιος είναι η αλήθεια;». Η αλήθεια δεν είναι ένας θεωρητικός τύπος ή μία αφηρημένη ιδέα, είναι ένα πρόσωπο! Στο Ευαγγέλιο διαβάζουμε «εγώ είμι ή οδός και η αλήθεια και η ζωή» (Ιωαν. 14,5). Ο Χριστός είναι που ενώνει, διδάσκει, ολοκληρώνει τον άνθρωπο. Είναι «Ο Ιατρός των ψυχών και των σωμάτων ημών». Η παρουσία Του, δια πρεσβειών τόσο των ολιγογραμμάτων όσο και των πανεπιστημόνων Αγίων μας, ας είναι διαρκής στον καθημερινό αγώνα μας, ας είναι πραγματικά ο δρόμος μας, η αλήθεια μας, η ζωή μας.